

Een wandelkist met verhalen

Het lezen van boeken kan dodelijk zijn. Jan van Beieren vergiftigde zichzelf beetje bij beetje doordat deze Hollandse heerser in de 15^e eeuw gewoon was bij het lezen van zijn gebedenboek aan zijn vingers te likken. Een zekere Jan van Vliet had gif aan de puntjes van de bladzijden gesmeerd. Na Jan moest Jacoba de lakens in Holland uit gaan delen. Ze kwam middenin de Hoekse en Kabeljauwse twisten terecht.

Het lezen van boeken is evengoed een vluchtweg uit de gevangenis. Hugo de Groot was historicus en theoloog. De 80 jarige oorlog was bezig. Tijdens het 12 jarig bestand werden van Oldenbarnevelt en hij door stadhouder Maurits gevangen gezet. Maurits was bezig met een staatsgreep. Hugo las in zijn gevangenis, slot Loevestein, heel veel boeken. Dat werd zijn redding. Na een zoveelste lading gelezen boeken nam hij plaats in de boekenkist en werd zo de vrijheid ingedragen.

Een boek ontsluit de afgesloten ruimte. Zeker voor Hendrick Hamel. Hij was boekhouder op een VOC-schip dat op de kust van Korea omstreeks 1650 verging. Hij werd daar gevangen genomen. Na 13 jaar ontsnapte hij met zeven anderen in een klein bootje naar Japan. Daar kreeg hij de tijd om in een journaal alles over Korea op te schrijven. Hamel wordt beschouwd als de ontdekker van Korea door dit boek.

Wandelen is lezen, het lezen van een landschap. Wandelen is schrijven. Sporen achterlaten in een notitieboek. Ervaringen verwerken tijdens een voettocht. En pelgrimeren is een heel bijzondere vorm van wandelen. Een pelgrim zoekt de grens van zichzelf op, terwijl hij het landschap om hem heen en het landschap in zichzelf leest.

6 april 2013 kwamen al die lijntjes van verhalen en pelgrimeren en wandelen samen op de Sint Jacobsdag in Gorkum voor de Regio Rotterdam. Zo'n 50 wandelaars en een tiental fietsers verzamelden zich om 10 uur in de serre van de uitspanning De Gasterij op de Grote Markt van Gorkum, vlakbij het poortje waardoor Hugo in de outfit van een metselaar de vrijheid tegemoet ging. Net als Hugo in zijn kist zaten we een beetje krap. Net als voor Hugo in de kist was het ook wat warm in de serre. Maar de koffie en het appelgebak, het elkaar ontmoeten, weer terugzien en de prachtige dag die we tegemoet gingen zorgden ervoor dat we net als Hugo toen een ervaring van ruimte beleefden.

Gorkum is een stad bij de grens, de grens tussen Holland, Brabant, Gelre en Utrecht. Een vesting die in handen moest worden gekregen. En dat gebeurde meerdere malen in de geschiedenis. Ons land ligt laag. Toch zagen de Romeinen er heil in. Het werd een grensland van dat machtige rijk. In de Middeleeuwen werd erop los geknutseld. Dammen en dijken werden gebouwd. Altijd een bedrijvig volkje daar bij de grens. Ons land bestond in de Middeleeuwen dus uit afzonderlijke staatjes. Graafschappen, bisdommen, hertogdommen. En al die staatjes waren weer een onderdeel van een rijk. Het Frankische Rijk, onder leiding van Karel de Grote. Meer en meer wilden de bewoners in de grensstreek van de verschillende Europese rijken hun eigen potje brouwen. Vooral in het staatje Holland wisten ze van wanten. Ondanks de verschillende heersers van buiten brouwden vooral de Hollanders hun eigen soepje. Steden kwamen op, werden een eigen macht. En de heersers moesten daar weer gebruik van maken. Binnen het staatje Holland dat alsmaar machtiger werd kwam het tot een ingewikkeld conflict, De Hoekse en de Kabeljauwse Twisten. Jacoba van Beieren werd gravin van Holland. Verschillende steden en edelen dachten dat dit de kans was om zelf machtiger te worden. Een vrouw was immers zwak, dachten ze. Zo paktten de Kabeljauwen, de opstandelingen, Gorkum van Jacoba af, onder leiding van Jan van Arkel die eerst Hollands gezind was. De Hoeken, Jacoba, werden teruggedrongen in de vesting van Gorkum. Jacoba

zat in de Blauwe toren, een bouwwerk dat later verdween, omdat de vesting Gorkum steeds groter en sterker moest worden. Uiteindelijk won Holland weer.

De strijd om macht ging verder. Holland met al zijn steden werd steeds machtiger. De Nederlanden moesten een onafhankelijke Republiek worden. En Holland vond dat zij daar bij de leiding had. Tegen het moederland Spanje kwamen de Zeven noordelijke Nederlandse staatjes in opstand. De tachtigjarige oorlog. Ook het geloof speelde een rol. Holland was protestants. Spanje rooms-katholiek. De legeraanvoerder van Holland, de Stadhouders, Willem van Oranje, was het centrum van de militaire macht. Na zijn dood nam zijn familie het van hem over. Maurits, Frederik Hendrik, enz.

In Gorkum werden 19 monniken gevangen genomen en naar Brielle gebracht om daar in een Turfschip te worden opgehangen. De eerste rooms-katholieke martelaren.

De legeraanvoerder van Holland had altijd te maken met een soort burgerlijke macht, onder leiding van een raadspensionaris. Van Oldenbarnevelt is een van de bekendste. Het wrong vaak tussen de stadhouder en deze algemene minister van staat. Middenin die machtsstrijd raakte ook de geleerde Hugo de Groot. Maurits zette hem gevangen in Loevestein. Intussen werden de Nederlanden een wereldmacht onder leiding van Holland, dankzij een samenbundeling van rederijen, de VOC. Een van de vertegenwoordigers van de VOC is Hamel, die in 1630 in Gorkum geboren werd.

Holland bleef zich roeren. Na de bloeitijd van de Gouden Eeuw kwam er een slappe tijd. Eind 18^e eeuw kregen de Fransen het hier voor 't zeggen. Na de Franse tijd werden de Nederlanden een Koninkrijk. Holland moest weer de machtigste zijn. Een ingenieus plan, de Waterlinie, moest het grote verdedigingswerk voor Holland worden. En Gorkum lag op de rand. Vanaf Gorkum totaan Muiden bij Amsterdam is er een strook land met gigantische forten, wapenopslagplaatsen en waterwerken tot stand gebracht.

Intussen zijn de fietsers al op weggegaan, richting Zaltbommel. De wandelaars dwalen achter gids Rik door de stad. Langs de geknakte gotische kerktoren waaraan de lelijke neoclassicistische schoenendoos van een kerkgebouw zit vastgeplakt. We lopen over de vestingwerken van de stad. Langs een wapenarsenaal, twee oude stadspoorten en een molen in een buitengebied. Daar is de Dalempoort waardoor de Kabeljauwen onder leiding van Jan van Arkel de stad binnen kwamen. Terug in de stad lopen we langs de oudste huizen die strak gerestaureerd zijn naar het Hamelhuis, een toekomstig museum voor de ontdekker van Korea. Van daar naar de veersteiger. Daar zijn we te vroeg. Improvisatie dus. Met de pont over naar het stadje Woudrichem. Aan boord was het behaaglijk warm en konden we wat eten van ons eigen lunchpakketje en gebruik maken van de toiletten. Voor de dames: een supergrote. In Woudrichem konden we een half uurtje vertoeven voordat de pont ons verder bracht naar Loevestein. Er waren opnames van de SBS6-serie Dokter Tinus aan de gang. De regisseur werd wat zenuwachtig van zoveel wandelaars. Of we toch maar snel door wilden lopen. We doorkruisten het prachtige compacte vestingstadje, waar heel veel van ons nog nooit waren geweest. Met de veerboot naar Loevestein.

Tussen pelgrims en dit middeleeuws aandoend gebied zonder horizonvervuiling ligt een duidelijk verband. Weg uit het dagelijks leven. Jezelf ontmoeten op kale lege plekken. Weg uit het systeem van machtsspelletjes van structuren als Holland. Blauwe torens mogen dan verdwijnen... De Gorkumse blauwe toren is spoorloos verdwenen. Archeologen hebben dit bouwwerk nog niet echt teruggevonden. Maar 'de blauwe deur' voor de pelgrims is wel degelijk gebleven. Een doorgang naar een andere realiteit. De blauwe hemel waaronder de pelgrim zijn weg vervolgt, blijft een levensgrote openstaande deur waarin met het grootste gemak zijn nietige leventje past. De grote diepblauwe oceaan waarnaar hij op weg is, het einde van de bestaande wereld, Finisterra, wordt al pelgrimerend, een blauwe brief waarin hij

zichzelf afleest en als een lopende zin in herkent. Maar misschien is het diepe blauw voor een pelgrim toch vooral de ruimte waarin hij andere soortgenoten ontmoet, zijn verhaal kwijt kan en ontdekt hoe wonderlijk de levensruimte is. Omringd door het grote Wonder, het Leven zelf, is een mens zich daar niet altijd van bewust. Een pelgrim komt in beweging. Een pelgrim ontdekt daardoor glimpen van dat Wonder. De blauwe deur staat altijd wijd open.

Intussen schoven de wolkenluiers ook weg. De blauwe hemel koepelde over ons heen. We waren daar waar we wezen moesten. Het licht voerde ons mee. We liepen langs de rivier. Water dat het eeuwenoude verhaal ‘Wat blijft komt nooit terug’ vertelt. Het water blijft. Het water stroomt. We volgden een eeuwenoud dijkje langs het Munnikenland en pauzeerden in het gras bij het riet en de gakkende ganzen. Gesprekken kwamen op gang. ’t Was alsof we met z’n allen ergens onderweg in Noord-Spanje waren. Daarna kwamen we in het lege struingebied en liepen we weer richting Slot Loevestein, langs de dijk van de Afgedamde Maas. Geen geschiedenis meer. Alleen nog maar ‘open ruimte’. Waterplassen, wat struiken, hier en daar een boom, wat oerossen. Een ongeschreven plek.

Misschien zijn dat de mooiste plekjes voor pelgrims onderweg. Verlegen plekjes. Plekjes waar je tot jezelf kunt komen. Plekjes waar je de betekenis en de zin van je eigen leven in afleest. Is een pelgrim niet een verzamelaar van ruimte, mooie plekjes in zijn hoofd, plaatsen die hij of zij onthoudt, vooral omdat hij ze weer achterlaat? Pelgrims zijn voorbijgangers. En ook deze dag ging weer voorbij. Binnen de muren van de vesting Loevestein die we niet konden bezoeken wachtten we op de pont die ons terugbracht.

In Gorkum genoten we nog even na in de serre van De Gasterij. Een afzakkertje. Han had met de fietsers ook een prachtige tocht achter de rug.

Aan mij werd gevraagd een verslag over deze leuke dag te schrijven. Ik kon het niet laten om de geschiedenis van Gorkum aan te tippen. En verder vond ik het een eer dat iemand tegen mij zei: “O, jij bent de verteller van het verhaal van de blauw geverfde deur.”

Ik hoop dat ik met dit verslag de deur van deze dag een beetje mooi blauw heb geschreven.

Rik Meeldijk.

(Simone van der Vlugt schreef pas: “Jacoba, dochter van Holland”)